

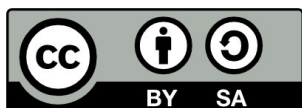
FILOZOFIJA U ŠKOLI

Zoran Bašić

Trinaesta gimnazija, Beograd
zoran.basic@trinaestabggim.edu.rs

Razmatrajući temu pokušaću da u 3 koraka sažmem iskustvo bavljenja filozofijom u gimnaziji iz rada sa učenicima u učionici i naročito, u školskoj biblioteci. Počeo bih sa (1) opisom stanja uz rizik da ponovim poznata i dosta komentarisana opšta mesta: antifilozofsku atmosferu savremenosti, ugroženost filozofije kao discipline u „kavezu“ pragmatičkih kurikuluma, brutalno zagađenje medijskom indoktrinacijom „aktuelnog“, „isplativog“, „savremenog“. Fokus bi bio na dva žarišta antifilozofske klime – turbokapitalističkoj kulturi profita kao božanstva i autokratskim i nedemokratskim političkim sistemima koji su alergični na vitalne impulse od kojih filozofija živi: kritičku svest i njoj imanentni smisao slobode. (2) Drugi korak je kratka skica smisaonog okvira nastave filozofije u srednjim školama. Prateći Habermasov inicijalni projekat, stranice tog okvira bile bi različite strategije kritike: dogmatskog poslednjeg utemeljenja, šematizma „uklopljivosti“ u postojeći naučni pogon, religijskog i metafizičkog nasleđa i elitističkog „specijalističkog“ samorazumevanja. (3) Treći korak je rezultat iskustva iz rada sa učenicima na temu filozofije u biblioteci škole. Biblioteke kao prirodni ambijent života filozofije od njenog nastanka imaju danas mnogo neiskorišćenog potencijala. Filozofija je, između ostalog, duboko intimna i lična stvar svake egzistencije i individualni pristup specifičnog rada bibliotekara i učenika posvećenih odabranim filozofskim delima je nezamenljiv i vrlo plodan za otkriće filozofije, buđenje i negovanje filozofske svesti kod učenika. To bih na kraju ilustrova sa nekoliko konkretnih tekstualnih primera (Platon, Kant, Niče).

Ključne riječi: kritika, sloboda, oblast duhovnog, biblioteka, Habermas

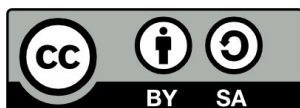
KRITIČKI ORIJENTISANA NASTAVA FILOZOFIJE. KAKO NASTAJU PITAČI U ŠKOLI?

dr Danijela Grujić

Gimnazija "Jovan Jovanović Zmaj", Novi Sad
grujic.danijela11@gmail.com

Vodeći motiv propitivanja metodoloških problema filozofije u srednjoškolskoj nastavi u ovom radu počiva na temeljnom zahtevu za buđenjem i podsticanjem upitne moći učenika kao osnove njihovog autentičnog misaonog procesa, što ima dalekosežni uticaj na celinu obrazovno-vaspitnog razvoja učenika. Usredsređenost razmatranja na kritički karakter mišljenja, na to kako stvoriti pitače u školi, dajući vodeću reč pitanjima i otuda poteklom propitivanju u događanju filozofije na času, pri tome nikako ne umanjuje značaj sticanja filozofskog obrazovanja mladih, već naprotiv upućuje na njihovu komplementarnost. Jedinstveni proces misaono riskantnog traganja nastavnika i učenika za vlastitim pitanjima i odgovorima uvodi nastavu filozofije u jednu sasvim novu dijalošku dimenziju odnosa prema filozofskim sadržajima, daleko životniju i delotvorniju i u pogledu odnosa prema svim drugim nastavnim sadržajima – u potragu za obrazovanošću. Ipak, ova metodološka nastojanja uveliko ostaju ograničena višemilenijumski okoštalom logičkom osnovom znanja i mišljenja u logici tvrdeće misli, ostaju u dubokoj senci zaborava logosa - izvornog logoskog otpočinjanja filozofije i nauke mišljenjem koje pita. Misaona stranost onto-logičkog prvenstva pitanja epohalno trijumfuje u stavu o samorazumljivoj datosti i neosvešćenim tokovima postvarenja jednog kibernetiko-tehnički usmerenog automatizovanog savremenog sveta. Nasuprot tome stoji s jedne strane proboj filozofskog zahteva autentičnog mišljenja za logičkim primatom upitnog mišljenja, a s druge strane prepород obrazovanja kroz celoviti razvoj tome primerene pedagoške prakse. Zbog toga treba u svakoj prilici da prestanemo da prenosimo i predajemo filozofiju i umesto toga da je sa sagovornicima zajedno-pitajući stvaramo i živimo.

Ključne riječi: autentično mišljenje, filozofija, logika pitanja, obrazovanje, nastava

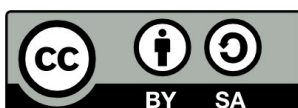
FILOZOFIJA U UČIONICI: ZAKORAČITI IZA OČIGLEDNOG

Iris Janković

Prva gimnazija, Beograd
iris.jankovic1@gmail.com

Izlaganje će biti strukturisano oko dva pitanja koja su predložena u pozivu za skup - čemu filozofija i koji su nedostaci u realizaciji nastave filozofije (odnosno šta ih uzrokuje). U diskusiji će se početi od toga da se kao najčešće navođen ishod nastave filozofije spominje razvijanje takozvanog kritičkog mišljenja. Namjera je da se razgovara o ostvarivosti ovog ishoda preispitujući sa jedne strane postojeći sistem (gimnazijskog) obrazovanja, a sa druge strane sam koncept kritičkog mišljenja. U vezi sa ovim drugim, uzeće se u obzir delezovska perspektiva koja u samoj filozofiji otkriva prefilozofske, dogmatske komponente koje je vraćaju mnenju (od kojeg bi upravo filozofija trebalo da nas emancipuje). Na osnovu toga tematizovaće se teza da obrazovanje koje se temelji na zdravom razumu, zapravo blokira mišljenje – umesto da ga izaziva da ide iza onoga što je samoočigledno. Takođe, razmatraće se mogućnosti da se Delezova ideja o neophodnosti *nove slike mišljenja* – mišljenja koje je u znaku *susreta* i *prisile*, a ne *dobro volje* da se misli - preispituje u kontekstu stvaranja drugačijeg koncepta obrazovanja (onog čiji bi nosilac bila filozofija čija je svrha da ožalošćuje glupost u svim njenim vidovima, ali i sve njene "nosioce" – od kojih je najstrajnjiji upravo obrazovni sistem kakav poznajemo). Na ovaj način želim da ukažem da glavni nedostatak u nastavi filozofije ne počiva u slabostima programa (kojih nesumnjivo ima), nego leži u tome što se ova nastava (češće nego što bi to trebalo) pretvara u filozofsko reprodukovanje zdravorazumskih datosti koje ne samo da ne izaziva mišljenje, nego ga zaustavlja.

Ključne riječi: kritičko mišljenje, zdrav razum, slika mišljenja

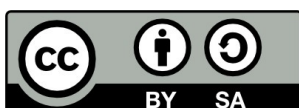
KAKO JE MOGUĆA NASTAVA FILOZOFIJE?

Miloš Jeremić

Požarevačka gimnazija, Požarevac
prof.milosh@gmail.com

Ričard Rorti, u svom tekstu iz 1979. godine, *Pragmatizam, relativizam i iracionalizam*, izlaže kritičku refleksiju o zahtevu za profesionalizacijom filozofije Artura O. Lavdžoja iz 1917. Ovaj zahtev Lavdžoj je argumentovao koristeći analogiju sa prirodnim naukama koje, ne samo da opstaju kao samostalni predmeti, već upravo kao takvi imaju snažan uticaj na sveukupnu stvarnost. Smatrao je da će ovim putem filozofija postići isto što postižu nauke, te da je samo potrebno da se filozofski sadržaji interpretiraju na razumljiv i prijemčiv način. Danas su SAD među državama koje nemaju filozofiju u preduniverzitetskom školskom programu čak ni kao izborni program. Filozofija i nastava filozofije nisu ista stvar, ali su svakako nužno „upetljane“ ne samo svojim sadržajem, već i samorazumevanjem. Da li je nastavnik filozofije filozof u učionici? Da li je filozofija još jedan nastavni predmet? Kakav je smisao korelacije filozofije i ostalih nastavnih predmeta? Konačno, kakav je status nastave filozofije i koliko će još dugo postojati u našem obrazovnom sistemu? Poslednje pitanje nije samo sindikalno, niti poziv na građanski angažman; to je pitanje filozofije nastave filozofije. Uostalom, da nema nastave filozofije, kakav bi bio smisao našeg susreta?

Ključne riječi: nastava filozofije, profesionalizacija filozofije, Rorti, američka filozofija

FILOZOFIJA U UČIONICI: ISTRAŽIVANJE LIČNOG ISKUSTVA

Marija Jovanović

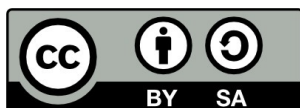
Gimnazija Mladenovac, Mladenovac
marijartjovanovic@gmail.com

U želji da doprinesem zajedničkom razumevanju metodike nastave filozofije u savremenom školstvu u Srbiji, u svom izlaganju odgovoriću na sledeća pitanja koja je, pored ostalih, organizator predložio kao mogući okvir za promišljanje i analiziranje metoda delotvornog prenošenja filozofskih sadržaja i načina mišljenja, kako bi se osiguralo da pedagoške strategije odgovaraju ciljevima filozofskog obrazovanja. Ta pitanja su:

1. Kako shvatate glavne obrazovne svrhe nastave filozofije i šta kao nastavnik želite da postignete?
2. Kako podsticati transfer filozofskih pitanja i filozofskog mišljenja u konkretne životne problemske situacije?
3. Koristite li neke određene metode u komunikaciji sa učenicima?
4. Kako ocenjujete učenike i kako pratite njihov razvoj? Kako individualizujete nastavu i kako je prilagođavate različitim stilovima učenja?
5. Sa kojim se praktičnim problemima susrećete u nastavi i kako ih prevazilazite?

Izlaganje predstavlja analizu ličnog iskustva iz nastave filozofije u školskoj 2023/2024. godini u Gimnaziji Mladenovac, a odgovori na navedena pitanja zasnovani su na mojoj nastavnoj praksi, razgovorima sa učenicima, analizi efikasnosti određenih aktivnosti, praćenju mog profesionalnog razvoja kao i rezultatima ankete sprovedene među učenicima trećeg razreda Gimnazije Mladenovac, u odeljenjima prirodnog i društvenog smera, kao i odeljenju opšteg tipa, osmišljene za potrebe ovog skupa. Na osnovu rezultata sprovedene analize pokazujem da neprekidno promišljanje sopstvenih nastavnih metoda, procena njihove uspešnosti u saradnji sa učenicima i usklađivanje istih sa interesovanjima učenika, fleksibilnost i spremnost nastavnika da metode koje koristi u nastavi blagovremeno i u hodu koriguje u skladu sa dobijenim povratnim informacijama, doprinose delotvornosti prenošenja filozofskih sadržaja učenicima, tj. postizanju ciljeva koje nastava filozofije ima.

Ključne riječi: metodika nastave filozofije, ciljevi filozofskog obrazovanja, analiza ličnog iskustva

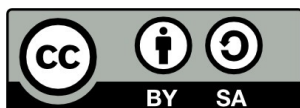
FILOZOFIJA I ROK, RADIONICE OPŠTE KULTURE

Aleksandra Maksić

Zrenjaninska gimnazija, Zrenjanin
maksic68aleksandra@gmail.com

U proteklih trideset godina, u Zrenjaninskoj gimnaziji su realizovani različiti oblici filozofske prakse kao što su filozofski kafe, filozofska razmena, Tagorin centar, radionice sa seniorima, filozofske šetnje, filozofske šetnje sa kućnim ljubimcima, kao i rad sa decom predškolskog uzrasta. Posebnu pažnju posvetiću radionicama opšte kulture, ROK, koje su zamišljene i realizovane kao mesečni susret različitih učenika naše škole koji upoznaju druge učenike sa njihovim samostalnim istraživanjem različitih fenomena opšte i filozofske kulture. Predstaviću siže nekoliko radionica, a pre svega onih o rok i džez muzici uz odlomke sa istih u vidu interaktivne prezentacije.

Ključne riječi: opšta kultura, filozofska praksa, Tagorin centar, rok, džez

GRAFIČKE SHEME KAO DIDAKTIČKO SREDSTVO U NASTAVI FILOZOFIJE

Damir Malešev

Gimnazija „Isidora Sekulić“, Novi Sad
dmalesev@gmail.com

Grafičke sheme kao vizualizacija filozofskih pojmova i problema nastale su spontano, tokom dugogodišnje nastavničke prakse u gimnaziji, sa učenicima treće i četvrte godine. One ilustruju pojedine segmente nastavnih jedinica iz oblasti logike i istorije filozofije. Upotrebljivost ovih shema zasnovana je na već osvedočenim uvidima u korisnost vizuelno-logičkog pristupa učenju u najopštijem smislu. S obzirom na to da pamtimo u slikama, vizuelno učenje je nezaobilazan didaktički element nastavnog procesa. Ovde je reč o konkretizaciji apstraktnih filozofskih pojmova i očiglednom prikazivanju pojmovnih odnosa. Nastavnik kombinuje verbalno objašnjenje pojma sa odgovarajućom grafičkom shemom, ukazujući na analogiju između strukture sheme i strukture samog pojma. Nastavnik koji koristi ove sheme, može da ih dopunjuje i prepravlja u skladu sa svojim metodama rada i prema zahtevima učenika.

Ključne riječi: grafičke sheme, nastava filozofije, vizuelno učenje

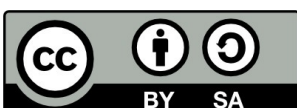
MOGUĆNOSTI PRIMENE PROJEKTOG UČENJA U NASTAVI FILOZOFIJE

Mirko Marković

Gimnazija „Vuk Karadžić“, Loznica
profmirko@gmail.com

U izlaganju se predstavlja primena projektnog učenja u nastavi filozofije, kao inovativnog i delotvornog pristupa koji može da podstakne kritičko mišljenje, kreativnost i saradnju učenika. Ističe se veza ove metode sa konstruktivističkom paradigmom, koja polazi od ideje da učenici samostalno grade svoje znanje kroz aktivno istraživanje, rešavanje problema i refleksiju. Razmatra se kako projektno učenje omogućava da se nastava filozofije prilagodi interesima i potrebama učenika, da se poveže sa relevantnim pitanjima iz svakodnevnog života i da se razvijaju veštine neophodne za uspešno funkcionisanje u društvu učenja i znanja. Pored toga, kako novi standardi postignuća i ishodi učenja donose obavezu integrisanja međupredmetnih kompetencija u programe nastave i učenja svih predmeta, analizira se u kojoj meri projektno orijentisana nastava pomaže da se kod učenika razvijaju ključne kompetencije potrebne za celoživotno učenje. Kroz analizu iskustva praktičara prikazuju se sve faze projektnog učenja koje su realizovane u nastavi filozofije sa učenicima IV razreda gimnazije. U zaključku se ističe da primena projektnog učenja može da unapredi nastavu filozofije u srednjoj školi jer stimuliše interesovanja i motivaciju učenika, podržava razvoj metakognitivnih strategija, olakšava razumevanje apstraktnih pojmova, omogućava međupredmetno povezivanje i podstiče demokratsku kulturu.

Ključne riječi: nastava filozofije, konstruktivistička paradigma, projektno učenje, ključne kompetencije

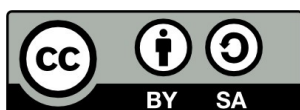
FILOZOFSKA PRELIVANJA I PRELAZI KROZ ANALOGNE ŠKOLSKE, DUHOVNE I ŽIVOTNE SADRŽAJE (MOGUĆI DOPRINOS KVALITETU NASTAVE FILOZOFIJE)

Siniša Mitrić

Matematička gimnazija, Geološka i hidrometeorološka škola "Milutin Milanković",
Beograd
mitricsinisa20@gmail.com

Sigurno je da se srednjoškolska nastava filozofije suočava za prilično ozbiljnim izazovima, da nosi sa sobom veoma specifične methodske zahteve, inicira složene analize, pokreće projekte i traži kreativna rešenja. Da li je ovde reč o učenju filozofije, tumačenju teksta, dijaloškoj razmeni - nismo najsigurniji. Pored poverenja koje treba da razvije kod učenika i sposobnosti da uskladi i uravnoteži tematski sadržaj, najvažniji napor nastavnika filozofije usmeren je na mogućnost povezivanja, prožimanja i prelivanja analognih oblasti iskustva, od misaonog do vizuelnog, od filozofije do književnosti, od fiksiranih pojmovnih određenja do višeznačnih igara umetnosti. Potrebno je, dakle, apstraktno sivilo tradicionalnih učionica ispuniti plavetnim simbolima lepote; privlačni primeri, zanimljive anegdote, literarna slikovitost i besednička melodičnost. Mi, stoga, moramo delimično izaći iz prepoznatljivog pojmovnog diskursa, ostajući istovremeno povezani sa njim. Potrebno je svet filozofije oživotvoriti i životni svet osmisliti, korelirajući prizore i reči, doživljaje i ideje. Naša je dužnost da podstaknemo, ohrabrimo i motivišemo učenike u pokušaju da unutar sebe pronađu svoja najbolja izdanja.

Ključne riječi: metodički zahtevi, pojam, analogne oblasti iskustva

ČEMU FILOZOFIJA U UČIONICI?

Aleksandra Peričin

Četvrta gimnazija, Beograd
aleksandrapericin@ucenje.cetvrtagimnazija.edu.rs

Iz ugla nastave, što će biti osnovna perspektiva mog izlaganja, predloženo pitanje - čemu filozofija? potrebno je preinačiti u pitanje - čemu filozofija u učionici? U naše doba, filozofija se u odnosu na nastavu koja je u krizi, čini još izlišnijom. Pitanje organizacije nastave filozofije u školama hronično se zanemaruje. No, upravo se ono što nas najmanje zanima, što previđamo, vraća kao pitanje, obraća nam se, te ne bi bilo loše da ga čujemo. Ako nekome ovakav ton zvuči hajdegerijanski, to je dobro, to mi i jeste namera. Prema mom iskustvu, pitanja kojima se filozofija najživlje obraća učenicima jesu etički problemi, organizacija sopstvenog života, postizanje individualne sreće. Učenici žure da na ova pitanja zadobiju odgovore, ali je primetno da im nedostaje bolje razumevanje filozofske terminologije, istoričnosti njenih pojmova, bez čega sve o čemu govorimo - primaju kao puko ispredanje mnjenja. Na nivou programa, u tom smislu, nedostaje bolje razvijen uvodni blok u kojem bi se upoznali s karakterom filozofskih pojmova. Rudimentarna zamisao takvog dela programa okosnica je mog izlaganja.

Ključne riječi: filozofija, učionica, nastava filozofije, filozofska terminologija, filozofski pojmovi, uvod u filozofiju

